

ТАЙНА
ОЛЕКСАНДРА
БИЛІНОВА

Проза. Спогади. Листи

Дніпро
Ліра
2017

УДК 82.0(477)
ББК 83.3 (4УКР) 6-8
Т 14

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Лариса Бейлінова
Тамара Бейлінова
Віталій Злобинський
Михайло Козулін, *дизайн*
Леся Степовичка, *головний редактор*

Т 14 **Тайна Олександра Білінова:** Проза. Спогади. Листи / Вступна стаття і редагування Лесі Степовички. – 2-й завод. – Д. : Ліра, 2017. – 328 с.
ISBN 978-966-383-155-8

Книга містить художні твори (деякі друкуються вперше) та листування відомого українського письменника Олександра Білінова, керівника Дніпропетровської письменницької організації у 1937–1941, 1946–1948 роках. У книзі подано статті і спогади про життєвий і творчий шлях О. Білінова колег по перу, науковців, членів родини, сучасників. Книга розрахована на широке коло читачів.

УДК 82.0(477)
ББК 83.3 (4УКР) 6-8

Книгу видано коштом родини письменника Олександра Білінова

© Олександр Білінов, проза, 2009
© Леся Степовичка, вступна стаття, редагування, 2009
© Михайло Козулін, дизайн, 2009
© Ліра, 2017

ISBN 978-966-383-155-8

З М І С Т СОДЕРЖАНИЕ

Леся СТЕПОВИЧКА. «Рядовий» Її Величності Літератури.
Вступна стаття 9
«Рядовой» Ее Величества Литературы. *Вступительная статья* 18

ГЛАВА ПЕРША. Олександр БИЛІНОВ. Вибране ГЛАВА ПЕРВАЯ. Александр БЫЛИНОВ. Избранное

Совецький період (1934–1984) Советский период (1934–1984)

Тайна. *Рассказ* 29
Клад. *Рассказ* 32
Точка. *Почти с натуры* 40
Город молодости. *Рассказ* 42

Перебудований період (1985–1991) Перестроечный период (1985–1991)

Из записок рядового. Литературные новеллы

Истоки 50
Первый шаг 76
В цехах Петровки 82
Малеевка 94
Мы помним... 99

Ізраїльський період (1996–2000)
Израильский период (1996–2000)

«Такой уж складки я солдат...» (Памяти Е. Горфина)	102
Пожарник. <i>Новелла</i>	108
Плагиат. <i>Новелла</i>	111
Поступь мэтра. <i>Невыдуманная история</i>	115
Ода Вольфсонам. <i>Очерк</i>	121

Олександр БИЛІНОВ. Друкується вперше
Александр БЫЛИНОВ. Публикуется впервые

Гвадалахара. <i>Новелла</i>	125
Народный заседатель (Памяти А. Крылова). <i>Новелла</i>	131
Александра Аникиевна (Памяти А.А.Демьяненко).	
<i>Очерк в виде письма поэту И.Пуцко</i>	134
Исключение. <i>Новелла. Комментарий Светланы МАРТЫНОВОЙ</i>	137

ГЛАВА ДРУГА. СПОГАДИ ПРО ОЛЕКСАНДРА БИЛІНОВА
ГЛАВА ВТОРАЯ. ВОСПОМИНАНИЯ ОБ АЛЕКСАНДРЕ БЫЛИНОВЕ

Розділ 1. Він відчував нерв епохи
Раздел 1. Он чувствовал нерв эпохи

Володимир БУРЯК (СЕЛІВАНОВ). «Тайна». Олександр Білінов	
<i>Фрагмент із книги «Скіфські профілі»</i>	155
Ігорь ПУППО. Дядя Саша улыбается... ..	158
Микола МИКОЛАЄНКО. Про кукурудзу як про дівчину	162
Юрій КІБЕЦЬ. Це був мудрий, добрий, чуйний чоловік	164
Александр РАТНЕР. Мы обменивались нашими книгами	166

Ірина ПРОКОПЕНКО. Нас поєднала «спільна» дача	167
Аскольд ДЕМЕРДЖИ. Он владел искусством магии	168
Костянтин ДУБ. Його душа розпросторювалася любов'ю і мудрістю	170
Людмила ЧЕРКАШИНА. Петровка помнит	171

Розділ 2. Статті. Привітання
Раздел 2. Статьи. Поздравления

Николай СТРОКОВСКИЙ. Даже не верится... ..	173
Федор ЗАЛАТА. Жизнь рядом. Литературный портрет А. Былинова	176
Юбіляру на память	182
Ігорь ПУППО. Клад, нам подаренный	184
С юбилеем, дедушка Былинный!	186
Леонид ЗАЛАТА. Осень Патриарха	186
Ігорь ПУППО. Мудрый, добрый, веселый слон	188

Розділ 3. У родинному колі
Раздел 3. В семейном кругу

Тамара БЕЙЛИНОВА. Лариса БЕЙЛИНОВА	
Сердце его осталось в Приднестровье. <i>Воспоминания</i>	191
Леонид ЗЛОБИНСКИЙ. Два балкона. <i>Эссе</i>	280

ГЛАВА ТРЕТЯ. ПРО ЧАС І ПРО СЕБЕ. ЛИСТУВАННЯ З ДРУЗЬЯМИ
ГЛАВА ТРЕТЬЯ. О ВРЕМЕНИ И О СЕБЕ. ПЕРЕПИСКА С ДРУЗЬЯМИ

Олесь ГОНЧАР. <i>Листи</i>	285
Анатолій ХОРУНЖИЙ. <i>Письма</i>	287
Александр БОРЩАГОВСКИЙ. <i>Письма</i>	288
Евгений ДОЛМАТОВСКИЙ. <i>Письма</i>	293

Иван КОРНИЛОВ. <i>Письмо</i>	296
Виктор БАГРАНОВСКИЙ. <i>Письмо</i>	297
Игорь ПУППО. <i>Письмо</i>	298
Леонид ЗАЛАТА. <i>Письма</i>	299
Народный музей металлургического завода им. Г.Петровского. <i>Письмо</i>	314
Дніпропетровський державний історичний музей ім. Д.І. Яворницького. Лист	315
Поздравление от Союза писателей Израиля.....	316
Александр БЫЛИНОВ. Родным из Израиля. <i>Письма</i>	317
Головні віхи життєпису О. Й. Білінова	321
Главные вехи биографии А. И. Былинова	322
Бібліографія О. Білінова	324
Библиография А. Былинова	

«РЯДОВИЙ» ЇЇ ВЕЛИЧНОСТІ ЛІТЕРАТУРИ

Вступна стаття

*Досвід письменника набувається прямо
пропорційно кількості написаних аркушів.*

Олександр БИЛІНОВ

Аналізуючи життя і творчість письменника, важливо зрозуміти, у якій мірі в його творах присутня свобода думки, свобода слова, в якій мірі він був вільним як особистість.

100-ліття Олександра Білінова, яке стало приводом для створення цієї книги, співпало з 75-річчям Національної Спільки письменників України. Згадуючи життєвий і творчий шлях ювіляра, ми будемо, природно, озиратися на минулі десятиліття.

Талановитому письменнику Олександрові Йосиповичу Білінову судилося прожити довге, насичене подіями і зустрічами, в цілому, щасливе життя, рівне майже усьому двадцятому століттю (1909–2000) – народитися в царській російській імперії, набувати перших навичок робочої та письменницької майстерності у Катеринославі, шліфувати перо у заводській літстудії «Комсомолія», пройти суворі випробування Другої світової, написати і видати багато книг, бути викликаним у кабінети дніпропетровської «Лубянки», дружити з металургами в місті чавуну і сталі, яке будувало соціалізм, стати свідком проголошення Незалежності України, емігрувати у «Землю обіцяну» і, написавши підсумкові твори, померти на руках люблячих родичів у містечку Бат-Ямі на ласкавому березі Середземного моря.

Якою нам бачиться творчість письменника Білінова сьогодні, у ХХІ столітті? Її можна розділити на три періоди. Перший охоплює півстоліття, від перших опублікованих у пресі новел і нарисів до початку перебудови. Це – 1934–1984 роки, назовімо цей тривалий період **совєцьким**.

Білінов навчається на Перших всесоюзних курсах молодих письменників у Маліївці (під Москвою). У нього є можливість вступити до Літературного інституту ім. О. М. Горького, але необхідність утримувати родину, яка мешкає у Дніпропетровську, почуття обов'язку повертають його додому. Пізніше письменник шкодуватиме про втрачений

шанс. Він закінчує філологічний факультет Дніпропетровського державного університету. Працює в газетах «Більшовицька зміна», «Комсомолец України». У 1934 році його приймають в кандидати шойноствореної Спілки письменників України (філії СП СРСР). У с о в е ц ь к и й період написано та видано більшість нарисів, оповідань, новел, повістей, романів, що зробили його відомим: «Первый выход» (1937), «Командиры» (1938), «Запасной полк» (Київ, 1947), «Металлисты» (Київ, 1954), «Мосты возводятся вновь» (Київ, 1959, 1969), «Старший брат» (Днепрпетровск, 1955), «Долг инженера» (Київ, 1957), «Рота уходит с песней» (Москва, 1957), «Пароль ДП-3» (Днепрпетровск, 1959), «Доверие» (Київ, 1960), «Дробот, Шевченко и я» (Москва, 1965), «Волки на Волчьей» (Днепрпетровск, 1965), «Улицы гнева» (Київ, 1966, 1983), «Девушка из Зоннеберга» (Київ, 1968), «Сады» (1972), «Выбор» (1980) та ін.

У довідниках та енциклопедіях О. Білінова офіційно позиціонують як «русского советского писателя». Його проза дихає вогнями мартенівських печей, димами і порохом війни. Біліновська проза, яку так хочеться назвати «совецькою билиною», густо населена сучасними письменникові реаліями: партія, партком, шахта, шихта, домна, завод, війна, в які він вносить романтику робочих та воєнних буднів.

Головні твори совецького періоду написано в рамках єдиного у совецькій офіційній літературі методу соціалістичного реалізму з його принципами партійності, народності та інтернаціоналізму, з його чіткими бінарними опозиціями добра і зла, білого й чорного, міфологемами «нової ери», «класової боротьби», «світлого майбуття», з різким розмежуванням позитивних та негативних героїв, з його оптимістичним пафосом. Проте, як відзначає д-р філологічних наук, проф. В. Буряк (Селіванов), прозаїку Білінову «вистачало інтуїції не заглиблюватися у деталі партійних ідеологем, а вести художньо-документальну оповідь на тлі характерів конкретних його героїв». А вони, ці будівничі домен і мостів, будинків і заводів були ідеалістами, свято вірили, як і автор творів, у перемогу соціалізму, у «світле майбуття». Позитивні герої Білінова людяні, психологічно точні, їх дії сповнені будівничої романтики...

Сам О. Білінов ставився до своєї літературної праці надзвичайно відповідально, проте з властивим йому гумором скромно називав себе «рядовим літератури». Зовні успішний, завжди помітний, активний, відомий, впливовий, він однак не раз зазнавав нагінок керівництва, твори його бували різко критиковані, а він сам бував близький до виключення з компартії. Сучасники письменника говорять про його «трудний пись-

менницький шлях», так, М. Строковський зауважує, що «кожна його книга виходила на світ у муках, кожне перевидання оберталося по суті в написання нової книги, вимагало величезної творчої напруги». Та з усіх негараздів він умів виходити неушкодженим.

У 1936–1937 роках НКВД провадить розгроми першого і другого складів Дніпропетровської обласної письменницької організації. Під ніж сталінських репресій як «вороги народу» чи «нероззброєні троцькісти-двурушники» потрапляють керівники організації Петро Харламов та Микола Чибурасєв, а також письменники М. Мінько, Олена Шпота, П. Кононенко, В. Раздольський, Й. Саповський, М. Строковський, Г. Кот, В. Підмогильний, Б. Тенета.

Один із небагатьох, кому судилося уникнути репресій, – двадцятивосьмирічний прозаїк О. Білінов. Йому довірено у 1937–1941 роках очолити у якості відповідального секретаря обласну письменницьку організацію, яка складалася із трьох осіб. Про страшний час «чорних воронків», про відлуння кампанії боротьби з «безродними космополітами» О. Білінов написав в останні роки життя (див. новели «Пожарник», «Исключение», «Александра Аникиевна»).

У роки війни О. Білінов – редактор дивізійної газети, нагороджений медаллю «За доблестный труд в годы Великой Отечественной войны». У повоєнних 1946–1948 роках – він уповноважений правління Спілки письменників України по Дніпропетровській області. Письменник багато пише і друкується. Один за одним виходять його нариси й романи на виробничу і військову тематику.

У 1961 році до 100-ліття кончини Тараса Шевченка у Дніпропетровському книжковому видавництві виходить збірка художніх творів і статей під назвою «Вінок Великому Кобзареві». Одним із авторів є О. Білінов з оповіданням «Ранок». У ній йдеться про письменника, який здійснює сходження на Чернечу гору у Каневі.

Хрущовська недовга «відлига» підказувала нові теми й сюжетні ходи. У 1968 році з-під пера О. Білінова виходить повість «Дівчина із Зоннеберга». У ній німкеня Хельга, народжена у 1941 році, чий батько під час війни належав до лав «гітлерюгенду», закохується в українського солдата Івана, який несе службу в обмеженому контингенті військ в НДР. Долаючи кордони й порушуючи совецький паспортний режим, Хельга приїздить до демобілізованого коханого у Дніпропетровськ, жахаючись кожного стрічного міліціанта. Досить гостра колізія як на совецького читача, який перебуває у стані ще неподоланої повоєнної антинімецької неприязні. А для совецького цензора? Міжнародний на

межі скандалу любовний роман Івана і Хельги мав щасливе завершення, чому – волею автора – посприяв начальник такого собі загадкового відомства, названого у повісті «обласним управлінням охорони громадського порядку». З цим начальником порушниця порядку Хельга випадково (!) напередодні опинилася в одному купе залізничного вагону. Ось таких диво-сюжетів майстром був О. Білінов, який перебував у постійному письменницькому пошуку.

Як згадує Лариса Бейлінова, батько був прекрасним оповідачем. З дитинства вона та її друзі слухали його захоплюючі оповідання про молодість, про виступ у Зимовому театрі в Катеринославі Володимира Маяковського, про те, як юні літератори ловили кожне слово із вуст харизматичного поета-трибуна, який щойно повернувся із Америки. На таксі їздили за ним містом, шукали особистої зустрічі зі знаменитим автором «Містерії-буфф». Їх серця билися в унісон: «Я знаю – місто буде, я знаю – встане сад...». «Чому ти не напишеш про це?» – запитувала донька. «Коли-небудь, можливо, напишу...» – ухилився він від теми.

Вочевидь, цей час прийшов у середині 1980-х, разом із гласністю і плюралізмом, проголошеними генсеком компартії Горбачовим. Окремі рядки, сторінки, глави, які чекали свого часу у «шухляді» письменника Білінова, склали нову книгу «Город молодости», яка вийшла у Дніпропетровському видавництві «Промінь» (1985). Вихід саме цієї книги знаменує початок другого періоду у творчості О. Білінова, який охоплює 1985 – 1991 роки, назовімо його **п е р е б у д о в н и м**.

Письменник відчуває новий час, він захоплений ним. Його книга – це відчутно інше письмо, що характеризується якщо не повним відходом від соцреалізму, то значно більшою ступінню творчого розкріпачення, свободи, ніж усе написане Біліновим до цього. Чудові «Літературні новели», які автор об'єднав під назвою «Із записок рядового». Назва звучить трохи по-військовому. І коли читачі на зустрічах питали, чому так, адже йдеться не про війну, письменник відповідав: «Рядові є у кожній справі, в літературі – теж». У новелі «Витоки» ми бачимо вулички старого Катеринослава, дихаємо повітрям бурхливих перших десятиліть ХХ століття: «*НЕП запам'ятався мені тістечком з кремом висотою з Ейфелеву вежу за десять копійок. Ми з'їдали їх по десятку на парі за умови не запивати цей солодкий конвейер сельтерською водою із підвала кремезного, вусатого грека Ламбракіса з різноманітним вибором сиропів від молочного, шоколадного, вишневого до апельсинового та малинового*».

Автор, тоді молодий робочий-будівельник, сміливо пробує своє перо під псевдонімом Штраба (це слово означало незакінчений край цегляного муру), із чудовим почуттям гумору зізнається: «*Не скажу, яка доля моїх цеглин закладена у стіни й фундаменти швацької фабрики імені Володарського, будівельного інституту, взуттєвої фабрики, робітничого селища імені Фрунзе, та тільки перша моя повість «Чорнозем» про будівників-сезонників та про Олександра Гута, що послужив мені прототипом, отримала першу премію журналу «Зміна» – бібліотечку, на яку я, до речі, чекаю й досі...*»

Автор захоплює розповідає про літературний форум МБРЛ (Міжнародного бюро революційної літератури), на який він з товаришами, «літшибайголовами» та «бунтівниками» прибув до Харкова нелегально. Притулилися у чийсь холодній квартирі, «не ївши, не пимши», зате слухали з трибуни Форуму виступи Луї Арагона, Іллі Еренбурга, Анни Зегерс, Йоханнеса Бехера. Тут же знаходимо спогади про Светлова й Усенко, Кедріна й Голодного, Симонова й ... Маяковського. Ця проза пахне поезією, юною вольницею, вином дружніх письменницьких посиденьок.

У новелі «Ми пам'ятаємо...» автор згадує загиблих на війні товаришів по перу Володю Булаєнка й Федора Курбатова, Євгена Горфіна й Савелія Ходоса, Федора Мицика й Василя Шаблія: «*Це реальний біль за тими, хто не повернувся з батальйону, у якому я був рядовим*». У 1988 році Білінов перевидає свою книгу «Запасний полк», до якої, окрім повістей, включає і цикл літературних новел «Із записок рядового».

Підйом національно-визвольного руху у республіках ССРСР, відродження національної самосвідомості і спрага автентичності (української та інших націй, включаючи єврейську) сприяють розвалу совєцької імперії, проголошенню Незалежності України. Розвал Союзу ССР означає розпад системи ідеологічних, світоглядних та естетичних цінностей, порушення звичного, сталого «динамічного стереотипу». О. Білінов зустрів ці історичні події у віці 82 років, замотаним у ковдру і дрімаючим на старому балконі свого дніпропетровського помешкання. Шлюзи творчої свободи, що відкрилися, здавалося, були вже неприступні для літнього, хворого письменника. За роки 1989–1996 не надруковано ані рядочка. Багатозначне мовчання.

Спілка письменників ССРСР розпалася на багато маленьких союзників. В одній лише Москві їх сьогодні нараховується вісім. Письменники, які проживали на території України, автоматично вибули із лав СП

СССР. Олександр Билінов відтепер не «советский русский писатель», а «російськомовний український письменник».

Діти, турбуючись про здоров'я батьків, кликали їх емігрувати до Ізраїлю. Умовляння натикалися на спротив батька: «Куди їхати? Я старий, моє коріння тут...»

Тим не менше, Ісхид стався. Поміняти країну у будь-якому віці – сильний струс. Потрібні снага і час бодай на осмислення нових реалій, культури, суспільної і національної ментальності. У Билінова не було вже на це часу. Отримання ізраїльського громадянства не співпало з негайною внутрішньою адаптацією письменника-емігранта О. Билінова. Старша донька Тамара згадує, що «життя країни (Ізраїлю. – Прим. ред.) батька не цікавило». Хоча «перспектива начепити противогази» тривожить Олександра Йосиповича (див. «Письма к родным»).

Та все ж стан здоров'я письменника поліпшився і він бере до рук перо, вже за нових умов сирійсько-африканського розлому, ізраїльсько-арабських військових конфліктів та комп'ютерної ери. Він не заглядає у майбутнє, його вже нема. З сучасним письменником пов'язують, головним чином, газети, телевізор і лікарня. А ось минуле не відпускає. Встигнути б розставити усі крапки над «і», віддати належне друзям і недругам-мучителям. «Попіл загиблих наших друзів, знищених Сталіном, стукає в серце. Сюжети рояться, просяться на папір...» – пише О. Билінов доньці Ларисі до Дніпропетровська. Письменник встигає створити кілька новел і нарисів, шість із яких були надруковані в Ізраїлю. Не виключено, що деякі з текстів письменник розпочав писати до Ісходу, «в шухляду», а тут лише допрацював їх. Але до читача вони потрапили вперше в Ізраїлю. Мова про твори «Пожарник», «Исключение», «Такой уж складки я солдат...» (Памяти Е. Горфина), «Александра Аникиевна (Памяти А. А. Демьяненко)», «Народный заседатель (Памяти А. Крылова)», «Ода Вольфсонам».

Це проза принципово іншої художньої якості, пов'язана з максимальною розкутістю і свободою думки, повним відходом від стримуючих канонів соцреалізму. Філософська, з гірчинкою, іронічна, підсумовуюча. Ніщо не тяжіє над пером письменника, здається, він може писати про все. Його нові герої – дніпропетровські енкаведешники-шпіонмани, бісики-«пожежники» із 1937-го, а також загиблі друзі юності. І... чарівні ізраїльські сестри милосердя, які повертають його до життя. Билінова приймають до Союзу російськомовних письменників Ізраїлю. Цей останній нетривалий підсумковий спалах пись-

менницької активності дає підставу виділити третій період творчості О. Билінова – **ізраїльський**, що охоплює 1996–2000 роки.

Аналізуючи життя і творчість Олександра Билінова, не можна оминати сумнозвісної п'ятої графі, од якої письменнику немало довелося натерпітися у часи тоталітаризму. Недаремно родове прізвище Бейлінов було за підказкою колег по перу замінено на літературне – Билінов. Вивчати ідиш, яким розмовляли в родині дідусь і бабуса, було небезпечно і недоцільно – так диктував час. Старша донька Тамара згадує, що їй було нецікаво вивчати ідиш, вона не переймалася єврейською історією, звичаями, хоча пізніше шкодувала про це.

У прозі Билінова ми практично не знаходимо теми єврейства. Тема національного патріотизму не заохочувалася совєцькими ідеологами, любити належало усю країну советів в душі пісні «Мой адрес – не дом и не улица, мой адрес – Советский Союз». Звісно, на поверхні розквітала «дружба народів», але глибоко копати не вартувало. Олесь Гончар, заглибившись в українське національно-духовне у романі «Собор», зазнав нападок офіційної критики, гоніння та двадцятирічного замовчування роману. Єврейська тема, особливо після кількох років боротьби з «безродними космополітами» на початку 1950-х, була тим паче неписаним табу.

Вочевидь, письменник-комуніст Билінов був класичним совєцьким громадянином-інтернаціоналістом. Лише одного разу він зобразив позитивного героя-військтехніка на прізвище Зайдер у повісті «Рота йде з піснею» (1957), гуманістичний пафос якої полягав у гіркій правді про війну: юних хлопців відправляли без спеціальної підготовки на фронт. На повість, надруковану в «Новом мире», з'явилася розгромна рецензія в «Літературній газеті». Головний редактор видавництва, присутній при тому, як «зарубали» до видання рукопис повісті, сказав автору: «І навіть ти показав цього єврея Зайдера таким позитивним? Ти хіба не розумієш, що поруч з усім ще й через нього такий гамір зчинився?» І хоч пізніше книга й вийшла, та урок автор отримав багатозначний. Настільки болючий, що навіть ізраїльська проза О. Билінова практично стерильна від теми єврейства, як наче її не існує...

Підсумуємо сказане. Творчість О. Билінова є складовою літературного процесу Придніпров'я. Письменникові було дано описати час, в якому він жив, і донести до нас пафос епохи. Особливо у дні, коли вже був вільний від будь-якої цензури. Тому у своє 100-ліття Олександр Билінов цікавий нам, щонайперше – своєю творчою спадщиною.

По-друге – своєю щирістю. Билінов писав про металургів, доменщиків, мостобудівників органічно, бо й сам на початку шляху був людиною робочою. Він щиро любив своїх героїв, розумів їх. Ось рядки про Петровку, на якій він отримав письменницьку «прописку», вони й сьогодні актуальні: *«завод цей, зосередження людей і механізмів, є величезне джерело натхнення для літератора. Якщо ж врахувати усі мої оповідання й нариси, присвячені революційному минулому цієї цитаделі революції, то ви зрозумієте ступінь моєї прихильності до заводу та усю суму невиплаченого боргу цьому могутньому колективу».*

І хоч знаменита Петровка уже не та, що в пору перших п'ятирічок, – це інша тема. Про долю заводу і робочої людини в нашу добу мають написати нові генерації письменників.

Третє, чим цікавий нам О. Билінов, – як особистість, що представляє совєцький письменницький істеблшмент, літературну верхівку. Билінову як керівнику дніпропетровської письменницької організації довелося зустрічатися, товаришувати чи просто бути знайомим з корифеями літератури ХХ століття, такими як Максим Рильський, Юрій Яновський, Андрій Малишко, Микола Бажан, Олександр Довженко, Павло Усенко, Павло Загребельний, Олесь Гончар, Борис Пастернак, Костянтин Симонов, Михайло Светлов і багато хто ще.

Особистість і доля Олександра Билінова, його життєвий шлях і творча спадщина продовжують хвилювати читачів. Тому, коли пані Лариса Бейлінова, що нині мешкає з родиною у Німеччині, звернулася до мене з проханням про створення книги пам'яті її батька, я з цікавістю відгукнулася. Розповіді Лариси Олександрівни сповнені не тільки зрозумілої туги за батьком, але й зворушливої любові до літератури, до батькових колег по перу, ностальгії за Придніпров'ям.

Зізнаюся, коли я бралася до цієї роботи, то вважала О. Билінова успішним совєцьким письменником-везунчиком, у якого все ладилося. Перечитавши усе ним написане, особливо твори останніх двох періодів, я збагнула: Олександр Билінов не був незворушним «господарем життя», він йшов замінованим полем, йому було добре відомо, що таке страх...

Праця над книгою тривала кілька років через Інтернет-спілкування. Нам хотілося, щоб книга вийшла жива, непричесана. Аби про нашого головного героя, про час і людей йшлося з тою максимальною свободою, яка нині можлива в незалежній Україні і якої не було в Україні підсовєцькій, тоталітарній, коли жив і писав Олександр Йосипович Билінов.

Ми наповнили книгу «мозаїкою» з художньої прози О. Билінова усіх трьох періодів його творчості, листами і спогадами друзів, сучас-

ників. Велика дружна биліновська родина, яка розлетілася по всьому світу – Німеччина, Австрія, Голандія, Ізраїль, – як виявилось, має не лише генеалогічне, а й літературне продовження. Про це свідчать колоритні спогади талановитих доньок Лариси й Тамари Бейлінових про батька, написані щиро і з тою повною свободою, про яку сам письменник не міг і мріяти. Емоційно гарячі нариси й поетичні проби пера його онука Леоніда Злобинського. Гени даються взнаки...

Можливо, у нашій книзі ще не весь Билінов, щось лишилося за кадром, дещо читається між рядків. І невидимі світові сльози, і «білі плями» історії, невідомі факти життєпису, відкрити які належить майбутнім розвідникам-билінознавцям.

До редакційної колегії увійшли члени родини письменника, які надали добру децищу матеріалів, а також світлини із родинного архіву. Ми дякуємо їм, а також дніпропетровським письменникам, усім, хто наповнив книгу своїми спогадами, листами. Спасибі завідувачці музею «Літературне Придніпров'я» Олені Аліванцевій та старшому науковому співробітнику музею Світлані Мартиновій за надані матеріали.

Спасибі пані Оксані Нечай, директору видавництва «Ліра». Колісь її дід, письменник Михайло Нечай дружив з письменником Олександром Биліновим, і обоє в різний час керували обласною письменницькою організацією. Сьогодні, у нашому проекті зустрілися нащадки двох літературних династій. От би предки порадили...

Зичу усім злагоди і щасливого пера, а читачеві – доброї зустрічі з новою книгою.

Червень, 2009, Дніпропетровськ

Леся СТЕПОВИЧКА,

*голова правління Дніпропетровської обласної організації
Національної Спілки письменників України, автор багатьох книг та
літературних проектів, лауреат літературних премій.*

Член Президії НСПУ (Київ).

Заслужений працівник культури України

«РЯДОВОЙ» ЕЕ ВЕЛИЧЕСТВА ЛИТЕРАТУРЫ

Вступительная статья

Опыт писателя приобретается прямо пропорционально количеству исписанных листов бумаги.

Александр БЫЛИНОВ

Анализируя жизнь и творчество писателя, важнее всего понять, в какой мере в его творениях присутствует свобода мысли, свобода слова, в какой степени он был свободен, как личность.

100-летие Александра Былинова, ставшее поводом для создания этой книги, совпало с 75-летним юбилеем Национального Союза писателей Украины. Вспоминая жизненный и творческий путь юбиляра, мы будем, естественно, оглядываться на прошедшие десятилетия.

Талантливому писателю Александру Иосифовичу Былинову суждено было прожить долгую, насыщенную событиями и встречами, и, в общем-то, счастливую жизнь, равную почти целому столетию (1909–2000) – родиться в царской российской империи, постигать первые азы рабочего и писательского мастерства в Екатеринославе, оттачивать перо в заводской литстудии «Комсомолия», пройти суровые испытания Второй мировой войны, написать и издать множество книг, быть вызванным в кабинеты днепропетровской «Лубянки», дружить с металлургами в городе чугуна и стали, строящем социализм, стать свидетелем провозглашения Независимости Украины, эмигрировать в «Землю обетованную», и, начертав слабой рукой новеллы, подытоживающие долгую жизнь, умереть в объятиях любящих родственников в городке Бат-Яме на ласковом берегу Средиземного моря.

Каким нам видится творчество писателя Александра Былинова сегодня, в XXI веке? Его можно разделить на три периода. Первый охватывает полстолетия – от первых опубликованных в прессе новелл и очерков до наступления перестройки. Это – 1934–1984 годы, условно назовем этот продолжительный период **советским**. Былинов учится на Первых всесоюзных курсах молодых писателей в Малеевке (под Москвой). У него есть возможность поступить в Литературный институт им. А. М. Горького в Москве, но необходимость содержать семью, которая живет в Днепропе-

тровске, чувство долга возвращают его домой. Позднее писатель сожалел об упущенном шансе. Он заканчивает филологический факультет Днепропетровского университета. Работает в газетах «Більшовицька зміна», «Комсомолец України». В 1934 году его принимают в кандидаты только что созданного Союза писателей Украины (филиал СП СССР). В советский период написано и издано большинство книг очерков, рассказов, новел, произведений, сделавших писателя известным: «Первый выход» (1937), «Командиры» (1938), «Запасной полк» (Киев, 1947), «Металлисты» (Киев, 1954), «Мосты возводятся вновь» (Киев, 1959, 1969), «Старший брат» (Днепропетровск, 1955), «Долг инженера» (Киев, 1957), «Рота уходит с песней» (Москва, 1957), «Пароль ДП-3» (Днепропетровск, 1959), «Доверие» (Киев, 1960), «Дробот, Шевченко и я» (Москва, 1965), «Волки на Волчьей» (Днепропетровск, 1965), «Улицы гнева» (Киев, 1966, 1983), «Девушка из Зоннеберга» (Киев, 1968), «Сады» (1972), «Выбор» (1980) и др.

В энциклопедиях и справочниках А. Былинов официально позиционируется как «русский советский писатель». Его проза дышит огнями мартовских печей, дымами и порохом войны. Былиновская проза, которую так хочется назвать «советской былиной», густо населена современными писателю реалиями: партия, партком, шахта, шихта, домна, завод, война, в которые он вносит романтику рабочих и военных будней.

Главные произведения советского периода написаны в рамках единого в советской литературе метода социалистического реализма с его принципами партийности, народности и интернационализма, с его четкими бинарными оппозициями добра и зла, белого и черного, мифологемами «новой эры», «классовой борьбы», «светлого будущего», с резким разделением положительных и отрицательных героев, с его оптимистическим пафосом. Однако, как отмечает д-р филологических наук, проф. В. Буряк (Селиванов), прозаики Былинову «хватало интуиции не углубляться в детали партийных идеологем, но вести художественно-документальный рассказ на фоне характеров конкретных его героев». А они, эти строители домен и мостов, домов и заводов были идеалистами, свято верили, как и автор произведений, в победу социализма, в «светлое будущее». Положительные герои Былинова человечны, психологически точны, их действия полны созидательной романтики...

Сам А. Былинов относился к своему литературному труду чрезвычайно ответственно, однако, со свойственным ему юмором скромно называл себя «рядовым литературы». Внешне успешный, всегда на виду, активный, известный, неунывающий, влиятельный, он тем не менее подвергался нагоням от партруководства, был близок к исключению из партии, его кни-

ги неоднократно громила критика. Современники писателя говорят о его «трудном писательском пути», так Н. Строковский отмечает, что «каждая его книга выходила на свет в муках, каждое переиздание превращалось по сути в написание новой книги, требовало огромного творческого напряжения». Но из всех передряг он умел выходить непотопляемым.

В 1936 и в 1937 годах НКВД производит разгромы первого и второго составов Днепропетровской областной писательской организации. Под нож сталинских репрессий как «враги народа» или «неразужившиеся троцкисты-двурушники» попадают руководители Петр Харламов и Николай Чибурев, а также писатели М. Минько, Елена Шпота, П. Кононенко, В. Раздольский, И. Саповский, М. Строковский, Г. Кот, В. Пидмогильный, Б. Тенета.

Один из немногих, кому суждено было избежать репрессий – двадцативосьмилетний прозаик А. Былинов. Ему доверено в 1937–1941 годах возглавить в качестве ответственного секретаря областную писательскую организацию, состоявшую из трех человек. О страшном времени «черных воронов», борьбы с «безродными космополитами» А. Былинов написал в последние годы жизни (см. новеллы «Пожарник», «Исключение», «Александра Аникиевна»).

В годы войны А. Былинов – редактор дивизионной газеты, награжден медалью «За доблестный труд в годы Великой отечественной войны». В послевоенные 1946–1948 годы – он уполномоченный правления Союза писателей Украины по Днепропетровской области. Писатель много пишет и печатается. Один за другим выходят его романы и очерки на производственную и военную тематику. В 1961 году к 100-летию кончины Тараса Шевченко в Днепропетровском книжном издательстве выходит сборник художественных произведений и статей под названием «Вінок Великому Кобзареві». Один из авторов – А. Былинов с рассказом «Утро». В нем речь идет о писателе, совершающем восхождение на Чернечу гору в Каневе.

Хрущевская недолгая «оттепель» подсказывала новые темы и новые сюжетные ходы. В 1968 году из-под пера А. Былинова выходит повесть «Девушка из Зоннеберга». В ней немка Хельга, рожденная в 1941 году, чей отец во время войны состоял в рядах «гитлерюгенд», влюбляется в украинского солдата Ивана, несущего срочную службу в ограниченном контингенте войск в ГДР. Преодолевая границы и нарушая советский паспортный режим, Хельга приезжает к демобилизовавшемуся возлюбленному в Днепропетровск, шарахаясь при этом от каждого постового милиционера. Довольно острая коллизия для советского читателя, находящегося во власти непреодоленной послевоенной антинемецкой неприязни. А для советского цензора? Международный на грани скандала любовный роман Ивана и Хельги

имел счастливый конец, чему поспособствовал начальник некоего загадочного ведомства, названного в повести «областным управлением охраны общественного порядка». С этим начальником нарушительница порядка Хельга случайно (!) накануне оказалась в одном купе железнодорожного вагона. Вот каких чудо-сюжетов мастером был А. Былинов, находящийся в постоянном писательском поиске.

Как вспоминает Лариса Бейлинова, отец всегда был превосходным рассказчиком. С детства она и ее друзья слушали его увлекательные рассказы о молодости, о выступлении в Зимнем театре в Екатеринославе Владимира Маяковского, о том, как юные литстудийцы ловили каждое слово харизматичного поэта-трибуна, только что вернувшегося из Америки. На такси ездили за ним по городу, искали личной встречи со знаменитым автором «Мистерии-буфф». Их сердца бились в унисон: «Я знаю – город будет, я знаю – саду цвезть...». «Почему ты не напишешь об этом?» – спрашивала дочь. «Когда-нибудь, возможно, напишу...» – уходил он от темы.

По-видимому, это время пришло в середине 1980-х, вместе с гласностью и плюрализмом, провозглашенными генсеком компартии Горбачевым. Отдельные строки, страницы, главы, ждавшие своего часа в «столе» писателя Былинова, нашли свое отражение в новой книге «Город молодости», которая вышла в Днепропетровском издательстве «Проминь» (1985). Выход именно этой книги знаменует начало второго этапа в творчестве А. Былинова, охватывающего 1985–1991 годы, условно назовем его **перестроечным**. Это уже ощутимо иное письмо, характеризующееся если не полным отходом от соцреализма, то значительно большей степенью творческой раскрепощенности, свободы, чем все написанное Былиновым до сих пор. Он чувствует новое время, он восхищен им. Замечательны «Литературные новеллы», которые автор объединяет под названием «Из записок рядового». Название звучит несколько по-военному. И когда читатели на встречах спрашивали, почему так, ведь речь идет не о войне, Былинов отвечал: «Рядовые есть в любом деле, в литературе – тоже». В новелле «Истоки» мы видим улочки старого Екатеринослава, вдыхаем воздух бурных первых десятилетий XX века: *«НЭП запомнился мне пирожным с кремом высотой с Эйфелеву башню за десять копеек. Мы едали их по десятку на пари с условием не запивать этот сладкий конвейер сельтерской водой из подвала представительного, усатого грека Ламбракиса с разнообразнейшим выбором сиропов от молочного, шоколадного, вишневого до апельсинового и малинового».*

Автор, тогда молодой рабочий-строитель, смело пробуящий свое перо под псевдонимом Штраба (это слово обозначало незаконченную кромку

кирпичной стены), с замечательным чувством юмора признается: *«Не скажу, какова доля моих кирпичей заложена в стены и фундаменты швейной фабрики имени Володарского, строительного института, обувной фабрики, рабочего поселка имени Фрунзе, но только первая моя повесть «Чернозем» о строителях-сезонниках и об Александре Гуте, послужившем мне прототипом, получила первую премию журнала «Смена» – библиотечку, которую я, впрочем, жду до сих пор...»*

Автор увлекательно повествует о литературном форуме МБРЛ (Международного бюро революционной литературы), на который он с товарищами, «литсорванцами» и «мятежниками», прибыл в Харьков нелегально. Ютились в чьей-то холодной квартире, «не евши, не пимши», зато слушали с трибуны Форума выступления Луи Арагона, Ильи Эренбурга, Анны Зегерс, Иоханнеса Бехера. Здесь же находим воспоминания о Светлове и Усенко, Кедрине и Голодном, Симонове и... Маяковском. Эта проза пахнет поэзией, юной вольницей, вином дружеских писательских вечеринок.

В новелле «Мы помним...» автор вспоминает погибших на войне товарищей по перу Володю Булаенко и Федора Курбатова, Евгения Горфина и Савелия Ходоса, Федора Мицика и Василия Шабля: «Это реальная боль о тех, кто не вернулся из батальона, в котором и я был рядовым».

В 1988 году Былинов переиздает свою книгу «Запасной полк», в которую включает кроме повестей и цикл литературных новелл «Из записок рядового».

Подъем национально-освободительного движения в республиках СССР, возрождение национального самосознания и жажда самоидентификации (украинской, и других национальностей, включая еврейскую) приводит к распаду советской империи, к провозглашению Независимости Украины. Распад Союза ССР означал и распад системы идеологических, мировоззренческих и эстетических ценностей, разрушение привычного, устоявшегося «динамического стереотипа». Александр Былинов встретил эти исторические события в возрасте 82 лет, закутаным в плед и дремлющим на старом балконе своей днепропетровской квартиры. Открывшиеся шлюзы творческой свободы, казалось, уже были недоступны пожилому, больному писателю. За годы 1989–1996 не напечатано ни строчки. Многозначительное молчание.

Союз писателей СССР распался на много маленьких союзиков. В одной только Москве их сегодня насчитывается восемь. Писатели, проживающие на территории Украины, автоматически выбыли из рядов СП СССР. Александр Былинов больше не «советский русский писатель», а «русскоязычный украинский».

Дети, заботясь о здоровье родителей, звали их эмигрировать в Израиль. Уговоры наталкивались на сопротивление отца: «Куда ехать? Я стар, мои корни здесь...»

Тем не менее, Исход состоялся. Смена страны в любом возрасте – сильный стресс. Нужны силы и время хотя бы на осмысление новых реалий, культуры, общественной и национальной ментальности. Времени на это уже не было. Получение израильского гражданства не совпало с немедленной внутренней адаптацией писателя-эмигранта А. Былинова. Тамара пишет, что «жизнь страны (Израиля. – Прим. ред.) отца не интересовала». Хотя перспектива «надеть противогазы» тревожит Александра Иосифовича (см. «Письма к родным»).

И все же здоровье писателя улучшилось и он взял в руки перо, в новых условиях сирийско-африканского разлома, израильско-арабских военных конфликтов и компьютерной эры. Он не заглядывает в будущее, его уже нет. С настоящим он связан главным образом посредством газет, телевизора и больницы. А вот прошлое не отпускает. Успеть бы расставить все точки над «і», воздать должное друзьям и недругам-мучителям. *«Пепел ушедших наших друзей, уничтоженных Сталиным, стучит в сердце. Сюжеты роятся, просятся на бумагу...»* – писал А. Былинов дочери Ларисе в Днепропетровск. И он успел создать несколько новелл и очерков, шесть из которых были опубликованы в Израиле. Не исключено, что некоторые тексты он начал писать до отъезда, «в стол», а здесь только доработал их, но к читателю они попали впервые в Израиле. Речь идет о произведениях «Пожарник», «Исключение», «Такой уж складки я солдат...» (Памяти Е. Горфина), «Александра Аникиевна (Памяти А. А. Демьяненко)», «Народный заседатель (Памяти А. Крылова)», «Ода Вольфсонам».

Это проза принципиально нового качества, связанного с максимальной раскованностью и свободой мысли, полным отходом от канонов соцреализма. Философская, с горчинкой, ироничная, подытоживающая. Ничто не довлеет над пером писателя, кажется, он может писать обо всем. Его новые герои – днепропетровские энкаведешники-шпиономаны, бесы-«пожарники» из 1937-го, а также погибшие друзья юности. И... очаровательные израильские сестры милосердия, возвращающие его к жизни. А. Былинова принимают в Союз русскоязычных писателей Израиля. Этот последний непродолжительный подытоживающий всплеск писательской активности дает нам основание говорить о третьем периоде творчества – **израильском**, включающем 1996–2000 годы.

Анализируя жизнь и творчество Александра Былинова, нельзя не вспомнить о пресловутой пятой графе, от которой писателю немало пришлось

натерпеться в годы тоталитаризма. Не зря родовая фамилия Бейлинов была по подсказке коллег по перу заменена им на литературное имя Былинов. Изучать идиш, на котором разговаривали в семье дедушка и бабушка, было опасно и нецелесообразно – так диктовало время. Старшая дочь Тамара вспоминает, что ей было неинтересно изучать идиш, она не вникала в еврейскую историю, обычаи, хотя позднее искренне жалела об этом.

В прозе Былинова мы практически не находим еврейской темы. Тема национального патриотизма не поощрялась советской идеологией, любить следовало всю страну советов в духе песни «Мой адрес – не дом и не улица, мой адрес – Советский Союз». Разумеется, на поверхности процветала «дружба народов», но глубоко копать не следовало. Олесь Гончар, углубившись в украинское национально-духовное в романе «Собор», претерпел злобные нападки официальных критиков, гонения и двадцатилетнее замалчивание романа. Еврейская тема, особенно после нескольких лет борьбы с «космополитами» в начале 1950-х, была тем более негласным табу. Очевидно, писатель-коммунист Былинов был классическим советским гражданином-интернационалистом. Лишь однажды изобразил он положительного героя-военнослужащего с фамилией Зайдер в повести «Рота уходит с песней» (1957), гуманистический пафос которой заключался в горькой правде о войне: юных ребят, недостаточно подготовленных к бою, отправляли на фронт. На повесть, напечатанную в «Новом мире», откликнулась разгромной рецензией «Литературная газета». Главный редактор издательства, присутствовавший при том, как «зарубили» к изданию рукопись этой повести, сказал автору: «И зачем ты вывел этого еврея Зайдера таким положительным? Ты разве не понимаешь, что помимо всего прочего и из-за него тоже весь сыр-бор разгорелся?» И хотя позднее книга и вышла, но урок автору был преподан многозначительный. Настолько болезненный, что даже израильская проза Александра Былинова практически стерильна от темы еврейства, как будто ее не существует...

Подытожим сказанное. Творчество А. Былинова есть неотъемлемой частью литературного процесса Приднепровья. Писателю было дано описать время, в котором он жил, и донести до нас пафос эпохи. Особенно в дни, когда он был уже свободен от советской цензуры. Именно поэтому первое и главное, чем интересен нам в год своего 100-летия Александр Былинов – своим творческим наследием.

Второе – своей искренностью. Былинов писал о жизни металлургов, доменщиков, мостостроителей органично, будучи сам в начале пути человеком рабочим. Он искренне любил своих героев, понимал их. Вот строки о Петровке, на которой он получил писательскую «прописку», они и сегодня

звучат актуально: *«завод этот, средоточие людей и механизмов, есть величайший источник вдохновения для литератора. Если же учесть мои рассказы и очерки, посвященные революционному прошлому этой цитадели революции, то вы поймете степень моей привязанности к заводу и всю сумму неоплаченного долга этому могущественному коллективу»*. И хотя знаменитая Петровка уже не та, что в пору первых пятилеток, – это другая тема. О судьбе завода и рабочего человека в нашу эпоху должны написать новые поколения писателей.

Третье, чем интересен Былинов, – как личность, представляющая советский писательский истеблишмент, литературную верхушку. Былинову как руководителю днепропетровской писательской организации довелось встречаться, дружить или быть лично знакомым с такими корифеями литературы XX века, как Максим Рыльский, Юрий Яновский, Андрей Малышко, Микола Бажан, Александр Довженко, Павло Усенко, Павло Загребельный, Олесь Гончар, Борис Пастернак, Константин Симонов, Михаил Светлов и многие другие.

Личность и судьба Александра Былинова, его жизненный путь и творческое наследие продолжают волновать читателей. Поэтому, когда госпожа Лариса Бейлинова, ныне проживающая с семьей в Германии, обратилась ко мне с просьбой о создании книги памяти ее отца, я охотно откликнулась. Рассказы Ларисы Александровны были исполнены не только дочерней тоски по отцу, но и трогательной любви к литературе, его коллегам по перу, ностальгии по Приднепровью.

Признаюсь, в самом начале этой работы, я считала Александра Былинова преуспевающим советским писателем-счастливчиком, у которого все ладилось. Перечитав все им написанное, в особенности произведения двух последних периодов, я поняла: Александр Былинов не был невозмутимым «хозяином жизни», он шел заминированным полем, ему был ведом страх...

Работа над книгой продолжалась несколько лет благодаря Интернет-связи. Нам хотелось, чтобы она получилась живая, непричесанная. Чтобы о главном герое, о времени и людях речь шла с той максимальной степенью свободы, которая возможна в независимой Украине и которой не было в Украине подсоветской, тоталитарной, когда жил и творил Александр Иосифович Былинов.

Мы насытили книгу «мозаикой» из художественной прозы трех периодов творчества, письмами и воспоминаниями друзей. Несколько новелл публикуются впервые. Большая дружная былиновская семья, разлетевшаяся по всему миру – Германия, Австрия, Голландия, Израиль – как оказалось, имеет не только генеалогическое, но и литературное продолжение.

Об этом свидетельствуют колоритные воспоминания талантливых дочерей Ларисы и Тамары Бейлиновых об отце, написанные искренне и с той степенью свободы, о которой сам писатель не мог и мечтать. Эмоционально горячи очерки и поэтические пробы пера его внука Леонида Злобинского. Гены сказываются...

Возможно, в нашей книге еще не весь Былинов, что-то осталось за кадром, кое-что прочитывается между строк. И невидимые миру слезы, и «белые пятна» истории, и неизвестные факты биографии, открыть которые предстоит будущим разведчикам-былиноведам.

Редакционная коллегия, в которую вошли две дочери писателя – Лариса и Тамара Бейлиновы, предоставила львиную долю материалов, а также фотографии из личного семейного архива. Мы благодарны днепропетровским писателям, всем, кто наполнил эту книгу своими воспоминаниями, письмами. Спасибо заведующей музея «Литературное Приднепровье» Елене Аливанцевой и старшему научному сотруднику музея Светлане Мартыновой за предоставленные материалы.

Спасибо госпоже Оксане Нечай, возглавляющей издательство «Лира». Когда-то ее дед, писатель Михайло Нечай дружил с писателем Александром Былиновым, и оба они в разное время возглавляли областную писательскую организацию. А сегодня в нашем проекте встретились потомки двух литературных династий. Вот бы предки порадовались...

Желаю всем мира и счастливого пера, а читателю – доброй встречи с новой книгой.

Июнь 2009, Днепропетровск

Леся СТЕПОВИЧКА,

председатель правления Днепропетровской областной организации Национального Союза писателей Украины, автор многих книг и литературных проектов, лауреат литературных премий. Член Президиума НСПУ (Киев). Заслуженный работник культуры Украины

ГЛАВА ПЕРША Олександр БИЛИНОВ. Вибране

ГЛАВА ПЕРВАЯ Александр БЫЛИНОВ. Избранное

Александр БЫЛИНОВ. Избранное
СОВЕТСКИЙ ПЕРИОД (1934–1984)

A handwritten signature in black ink, which appears to read "Ал. Былин". The signature is written in a cursive, somewhat stylized script.

ТАЙНА

Рассказ

Я давно бросил курить, напрочь рассчитался с табаком, чего и вам желаю. Но и рано же я начал.

А все потому, что жили мы напротив знаменитой тарной фабрики Иосифа Джигита. «Папиросы Джигита от болячки живота», «Папиросы Стамболи от головной боли».

Табачный запах стелился по округе, особенно когда фабрику подожгли в девятнадцатом. Разноцветные этикетки «Эврика», «Коломба», «Волна», как снег, разлетались по улицам. Помню, как застрелился Иосиф Джигит. Сладковатый аромат табака в те дни смешался с терпким запахом сырых головешек...

В соседнем дворе громоздились сосновые бревна, заменявшие нам палубу. Мы уплывали на пиратском корвете под Южный Крест, в джунгли Индокитая, к йогам, по-боцмански затягивались табаком, вели «кровопролитные» бои улица на улицу.

А еще мы собирали стреляные гильзы и голодали.

Однажды на облупившейся стене черного хода появилась размашистая надпись «Партийная ячейка», и стрелка уткнулась своим белым носиком в наши двери.

Во дворе стояли кургузые пушки и повозки, к которым были привязаны отощавшие лошади. В большой нетопленной комнате собирались люди в белых полушубках. Они говорили на ломаном русском языке, лихо стучали костяшками домино, фитилек каганца пританцовывал. Позже я узнал: это были артиллеристы латышской дивизии.

Мать отогревала их чаем. Артиллеристы жадно потягивали кипяток, окутываясь густым туманом. Руки у них были большие, натруженные, как у отца. Лица же неулыбчивые, суровые.